

"EDINOST"

izhaja dvakrat na teden, vsako sredo in soboto ob 1. uri popoldne.

"Edinost" stane:

za vsa leta gl. 6.—; izven Avst. 9.— gl.
za polu leta " 3.—; " " 4.50 "
za četrt leta " 1.50; " " 2.25 "

Posamične številke se dobivajo v prodajnicah tobaka v Trstu po 5 nov. v Gorici in v Ajdovščini po 6 nov.

Na naročbe brez priložene naročnine se upravnštvo ne ozira.

EDINOST

Oglas in oznanila se računajo po 8 vresicah v petiti; za naslove z debelimi črkami se plačuje prostor, kolikor bi ga obseglo navadnih vresic.
Poslana, javne zahvale, osmrtnice itd. se računajo po pogodbi.

Vsi dopisi se pošiljajo uredništvu Piazza Caserma št. 2. Vsako pismo mora biti frankovano ker ne frankovana se ne sprejemajo. Rokopisi se ne vračajo.

Naročnino, reklamacije in inserate prejema upravnštvo Piazza Caserma št. 2. Odprte reklamacije o proste postitine.

Glasilo slovenskega političnega društva za Primorsko.

• V edinost je moč.

Kaj sedaj?

Zuani rek pravi, da je tista žena najboljša, o kateri se najmanj govori. Ako bi hoteli rek ta uporabiti tudi za Hohenwartov klub, morali bi misliti, da njega konduita ni najboljša, kajti uprav sedaj se toliko govori in piše o njem, kakor o nijedni drugi skupini. A mi nečemo tako daleč seči, ampak pripoznamo radi, da jo je vselej vestno vršil in je še danes vestno vrši tisto nalogo, kojoj so mu odmerili oni, kateri žele, da obstojita klub. Onim torej, ki so se svojim vsemožnim uplivom dosegli, da obstoji ta klub, in osobito možu, ki še danes toli spretno suče krmilo temu klubu, ni ničesar očitati: ostali so zvesti sami sebi, ostali so dosledni.

Drugo pa je uprašanje, odgovarjali ta parlamentarna skupina težnjam národa slovenskega, odnosno: ima-li ta skupina v sebi pogoje in potrebna svojstva, da nam pomore do tega, po čemer težimo in kar moramo doseči, ako hočemo, da se kot narod ohranimo? Na to uprašanje pa moramo odgovoriti z odločnim — ne!

Ne mislite pa, da nas pri tej sodbi vodi zgolj trmoglavost in da obsojamo Hohenwartov klub samo radi tega — ker je Hohenwartov. Ne, mi ne tiramo osobne politike, nam niso bile nikdar — in nam tudi nikdar ne bodo — osobne simpatije in ansipatije političk aksijom: ako bi tako delali, ne bi zaslužili častnega imena organa národa slovenskega.

Ko je nastopil grof Taaffe svojo vlado in so se naši poslanci zopet zatekli pod okrilje grofa Hohenwarta, žal-besede ni bilo čuti od nikoder: zadovoljni smo bili z ukrepom naših zastopnikov, ker smo se nadejali ed tega ukrepa, če že ne obilico sadu, vsaj toliko, kolikor potrebujemo v osiguranje národnega našega življenja. Slavospevi doneli so iz naših ust Taaffeju, Hohenwartu, poslancem, državnozborni

večini — ker nas je navdajal up do boljše bodočnosti. Ali danes ne upamo nič več — od teh činiteljev namreč. Kako že pravi Prešeren?

Sreče je prazno, srečno ni,
Nazaj si up in strah želi.

Dá, 12 letna doba Taaffejevega vladanja nas je poučila, da smo bili silni optimisti.

Vsaj nam ne treba družega, nego da denemo na rešeto argumente ónih, ki na vsak način hote zagovarjati stvar, ki se absolutno zagovarjati ne da.

Doteknimo se najpoprej najabsurdnejšega. Nedavno je namreč neka „konservativna“ dobra dušica približno nastopno argumentovala: kaj čemo mi proti Nemcem, ko jih štiti toliko in toliko pruskih vojakov! Človeku se naravnost neverojetno zdi, da more kaj takega napisati slovenko pero. Pa vsaj mož niti tako mislil ni, kakor je napisal, á napisal je, da sploh kaj reče v obrambo dosedanje taktike državnozbornske delegacije. Stvar mora pač na slabih nogah stati, v koje obrambo se navajajo argumenti, koji bi bili — ako jih pripoznamo pravoveljavni — za narodnost našo smrtonosni. Jeli dotični gospod dobro premislil, ko je napisal: naše Nemce štiti toliko in toliko pruskih vojakov! Ni-li pomislil, da v tem argumentu tiči sankcija uprav ónega, čemur se mi najostreje upiramo in kar najstrožje obsojajo vsi nemški avstrijski národi, to je: uprav nesramno utikanje Prusjakov v notranje zadeve države naše. Avstrijski nemški národi morali ti torej najpopred potrkati na vrata pruskih vojakov, da si izprosijo dovoljenja, da smejo zahtevati to ali ono národnih svojih pravic! Gospóda, to je absurdno!

Drugi izmej glavnih argumentov v obrambo dosedanje taktike, je le-ta, da mora vsaka manja frakcija iskati zaslombe v kaki večji parlamentarni skupini. V obče bi morda veljala to trditve, á v posebnem

tem petjem pregnali še ono malo spanca, kar so nam ga pustile krave. To vam je bila prava serenada: krave v hlevu z vso oktavo od nizkega g pa do visokega c, zraven tega pa še različni glasovi zvoncev, kojim se je še glas kake razdražene ovce in koze pridružil; zunaj pa pastirji se svojimi, zemljo pretresujočimi glasovi. A pri vsej tej godbi zaapi nam jeden naših izletnikov in ne zmeneč se za nas, začne prav glasno smrčati. Drgnil je tako, kakor žagar, kadar s svojim pilom žago brusi. To pa je bilo že prehudo! Jezno ga zgrabim za nogo, a o joj! brene me pod rebra v svojem trdem spanju, da sem kar vse zvezde videl. Vsa potr z apustim svoje ležišče in grem kuhat že ob 10 uri zvečer zajutrk. Zgotovil nisem še bil kave, ko prilezejo prav zaspano vsi drugi za menoj. Dotičnik je tako grozno smrčal in kričal v sanjah, da so ga morali izbuditi.

Mesec je krasno svetil, ko smo se pripravljali na odlazek proti vrhu in obseval pečine tako čudno, da so se nam dozdevale kakor bele pošasti z nenasitnim žrelom, v katero pade, komur se izpodtakne. Da, res strašno je človeku hoditi po takih krajih, kjer ima še po dnevu svoje drago življenje v največji nevarnosti; koliko huje je pa po noči, ko ga blede

našem slučaju govore fakta, da nam zaslomba táke večje skupine — Hohenwartovega kluba — čisto nič koristila ni, kajti ugled slovenske državnozbornske delegacije je v óneh vlade v poslednjih letih le padal, mesto da bi bil rasel. Da ni ta ugled zlezel doli skoro do ničle, ne mogli bi si misliti, da kdaj dobimo iz ust náučnega ministra — ki je jeden najodličnejših članov sedanjega kabineta — odgovor, kakoršnega smo dobili stoprav pred par dnevi. G. minister grešil je na račun dosedanje taktike naših poslancev, češ: tem jo že lahko zabrusim. Vrednost zaslombe v Hohenwartovem klubu za našo delegacijo ilustruje kaj drastično izjava nekoga slovenskega konservativnega lista, kojoj izjavo smo čitali ne dolgo temu: da je le malo nade, da bi se za nas kmalo obrnilo na bolje.

Zugovorniki dosedanje taktike privlekli so na bojišče tudi najtežji svoj top, kojega grom nam je oznanjal, da je obstoj Hohenwartovega kluba „eine Staatsnotwendigkeit!“ Državna potreba, torej! To bi pač nekaj bilo! Notoriška je namreč istina, da smo Slovenci lojalni podaniki vladarja svojega in da vsi naši napori imajo le ta namen, da okrepimo državo našo s tem, da jo postavimo na naravno in trdno podlago jednakoosti in ravnopravnosti, ne pa da bi jo hoteli slabiti. Ali dovoljeno nam bodi na tem dvomiti, da bi bil Hohenwartov klub zares državna potreba. Proti tej trditvi govore zopet fakta. Najpopred smatramo kot jako žaljivo za državo našo in bi morali skoro zdvojiti nad njeno bodočnostjo, ako se trdi, da nje obstoj odvisi od obstoja jedne same, razmerno maloštevilne parlamentarne skupine. V drugič pa govori proti tej trditvi brezuspešnost naporov te skupine v nje celoti, kakor tudi brezuspešnost naporov sestavljajočih jo posamičnih skupin. O tej brezuspešnosti pričajo nam negativni rezultati naporov nemških konserva-

tivcev in nas Slovencev. Javkajo oni in javkamo tudi mi. Da je Hohenwartov klub zares državna potreba, slušali bi njega glas vse drugače, nego ga slušajo v resnici: storili bi vse mogoče, da si ohranijo to „državno potrebo“. Ako je torej res, da je Hohenwart nam Slovencev pravičen mož; ako mu je res do tega, da mi Slovenci vendar enkrat pridemo do svojih pravic in ako je slednjič res, da je grof Hohenwart kot načelnik skupine, ki je „državna potreba“, toli odvažna oseba: potem pa nam je neresljiva uganjka, zakaj da z nami Slovenci, ki smo vendar sestavljajoči del te skupine, postopajo toli prezirljivo in naravnost razaljavno? Na jedni strani nas priznavajo s tem, da nas silijo pokladati žrtve na oltar „državne potrebe“ in po takem si smemo pripisovati velike zasluge za državo —, na drugi strani pa nas kot narodni organizem nočejo niti pošteti. Kako je to? Erkläret mir, Graf Oerindur, diesen Zwiespalt der Natur!

Tu je le trojno mogoče: ali ni res, da je Hohenwartov klub res državna potreba, ali grof Hohenwart nima resne volje pripomoči nam do naših národnih pravic in da zahteva od naših poslancev le usluge, a ne misli na svoje lastne dolžnosti do nas, ali so pa naši poslanci sami krivi, da se njihov glas ne počeva tako, kakor bi se moral, s ozirom na to da so tudi oni steber, na katerem sloni „državna potreba“.

(Konec prih.)

Govor

poslanca Karola Kluna v 64. seji državnega zbora dne 6. novembra 1891.

(Konec).

Stavil bi torej do visoke učne uprave nujno prošnjo, da odpravi kakor hitro mogoče te nedostatke in priredi za novostanovljeno spodnjo gimnazijo Ljubljansko

smo kakih sto korakov pod vrhom, da se bode kmalu danilo. „Solčni vzhod moramo videti“ bila je želja nas vseh in vse težave pozabivši, začnemo podvizati proti vrhu. Jeden družega je hotel prekositi, jeden pred drugim je hotel biti na vrhu; videti smo hoteli krasni prizor — solčni vzhod.

Iz začetka nismo imeli nikakega razgleda; pod nami bila je temna noč, le oni kraj, kjer smo stali, je osvetljeval nekoliko blede mesec. A tudi on se nam skriva za hribe in bili smo v temi. To pa ni trajalo dolgo, kar na hip padejo na nas zlati žarki — Triglav dobi zlato krono — za njim drugi hribi. To vam je bilo kaj krasnega! Pero je preslabo, da bi opisalo to naravno krasoto, preslabo je, da bi moglo opisati one čute, ki so se rodile v tem trenutku v naših srcih. S solzami v očeh občudovali smo to divoto in dozdevalo se nam je, da nismo več na zemlji solzá, temveč v kraju, kamor ne pridejo zemske tuge in težave in kjer vlada le sreča in veselje. Kot iz kamena izsekani stali smo tukaj, med tem pa je vstajalo solnce vedno višje in višje na nebu in preganjalo temno noč, koja je še zakrivala v svoj temni plašč nižje hribe. Čakati smo morali še precej dolgo, predno se je povsod zdanilo.

PODLISTEK.

Izlet na Krn.

Iz popotne torbice Josipa Podhumskoga.

(Dalje.)

Ko se dogovorimo, kako in kedaj odrinemo drugo jutro proti vrhu, odkáže nam mlekar prostor v seniku za ležišče. Veselili smo se, kako dobro bomo spali na senu, ker tako mehke postelje prej nismo še imeli in zraven tega še prijetni duh, ki so ga razširjale v senu pokošene, suhe gorske cvetlice. A jedva se vlečemo, oglasi se največja krava in otrese z glavo, da zvonec močno zadoni in zabuka s prav nizkim glasom. Za njo se oglasi druga in tako je šlo nepretrgano naprej. Lehko si misli vsakdo, da takošne nepričakovane podoknice trudnemu človeku niso posebno prijetne, toliko manj pa nam, ko ni mogel nihče zatianiti trudnega očesa. Menda je goveda mislila, da nas s tem razveseli, a vsakdo izmed nas si je želel, da bi bil le daleč od takega petja, kojemu so se slednjič še pastirji pridružili. Postavili so se namreč pred vrata naše spalnice, zavriskali vsi na enkrat in zakročili tako neusmiljeno ono „Ljubica povej, povej“, da so nam s

nove prostore, ki bodo zadešali vsem zahtevam higijene in znanosti ter bi prav krepko prosil, da se ne odlašaja dalje zgradba novega gimnazijalnega poslopja. Če nam je visoka učna uprava blagovolila predložiti naknadne kredite, in sicer za zgradbo ljudske in meščanske šole v Trstu s 25.000 gl., za zgradbo učiteljske pripravnice v Galiciji s 38.000 gl., visoka vlada pač ne boče našla izgovorov, da ne bi zahtevala jednacega naknadnega kredita za zgradbo gimnazijskega poslopja, ki naj bi se postavilo v Ljubljani.

A še jedne hude posledice moram omeniti, katero je prouzročilo razpuščenje Kranjske gimnazije in ta se tiče bolj duševnega, nego telesnega blagostanja naših otrok, o katerem sem baš govoril. Omenil sem že, da se z ustanovitvenjem nove gimnazije v Ljubljani pač razbremeni tamošnja višja gimnazija, da se pa množi število učencev, odkar se je razpustila Kranjska gimnazija, tako, da obe Ljubljanski gimnaziji ne zadoščata več temu številu. Kaj je posledica tega vednega naraščanja? Da se učenci, katerih je preveliko število, izredno strogo klasifikujejo, da se pri vsprejemu zahteva prav mnogo od njih ter da se na ta način odstrani od študiranja mnogo, morebiti nadarjenih mladeničev, ki bi pozneje morda bili postali dike za deželo in za znanost, kajti znano je, da se pri mnogih mladih ljudeh razvija duh pozneje, nego pri drugih. To je nedostatek, kateremu bi se odpomoglo s tem, da se spodnja gimnazija v Kranji reaktivira zopet, za katero se nahaja še popolnoma pripravno gimnazijsko poslopje in za katero bi ne trebalo državni blagajnici trošiti toliko, kakor za zgradbo nove spodnje gimnazije v Ljubljani.

Še drugi učni zavod mi je omenjati, ki je največje važnosti za slovansko prebivalstvo, t. j. spodnja gimnazija v Pazinu. Že v prejšnjih sešijah opozarjali smo na to, da bi gotovo bilo prav in primerno, če se osnuje za hrvatsko in slovensko prebivalstvo Istre srednja šola.

Gospoda moja! Nedavno čuli smo iz ust gosp. ministerskega predsednika, ko je odgovarjal na interpelacijo poslanca Spinčića, da nemški jezik v Istri ni v deželi običajen jezik, in vendar je tam za nemško prebivalstvo, najbolj samo za uradniške rodbine v Pulji, nemška gimnazija. Italijansko prebivalstvo ima svojo gimnazijo v Kopru, akopram stvarja le manjšino prebivalstva Istre. Ali torej ni prav in opravičeno, da se za 180.000 Hrvatov in Slovencev ustanovi posebna srednja šola, in sicer nižja gimnazija, in sicer v Pazinu (Popolnoma pravo! na desni), kjer je bila že prej cela gimnazija, ki se je premestila v Pulj.

Bilo vam je krasno poletno jutro. Nikjer nisi videl najmanjšega oblaka, le nizko pod nami v dolini podili so se kakor bele pošasti, ki so pa počasi vatajali in se razgubljali. Zrak je bil čist, da smo brez dalnogleda daleč, daleč okoli videli. Kako krasne bile so reke, ki so se vile v srebrnem pasu proti morju, kako krasni bili so srebrni snežniki, ki so se kakor bi bili se zlatom in dijamantom obkovan tako krasno lesketali v solnčnih žarkih! Nemogoče mi je popisati podrobnosti, predaleč bi zašel. Zapeli smo vsi:

„Slovanska dežela

Najlepša — itd.“

in to je v resnici. V takih trenutkih pozabi človek na ono gorje, ki tare našo deželo, našo domovino, pozabi na vse one krivice, ki se jej vrše od strani nasprotnikov, ne vidi jokajoče majke Slave, ki sklenjenimi rokami prosi zvestobe in pomoči svojih sinov, ne vidi svojih bratov in sester, ki pod težkim jarmom zdihujejo in zastonj kličejo pomoči, ne vidi bratskega boja, ki ga bijejo sinovi jedne majke — tu pozabi na vse to, tu vidi le njeni kras, njeno divoto in ljubezen, koje je imel do te lepe dežele, do tako krasne domovine, povekša mu se.

(Konec prih.)

Priporočali bi torej to zadevo na novo Vaši blagohotnosti, visoko učno upravo pa bi prosil, da ustanovi spodnjo gimnazijo v Pazinu a hrvatskim učnim jezikom in da reaktivira spodnjo gimnazijo v Kranji, da ne bi bilo videti, kakor da se slovanskemu prebivalstvu meri z drugo mero, nego pa nemškemu. (Tako je! na desni.) Nemška naselbina v Kočevji, ki broji vendar le samo 15.000 duš, ima svojo gimnazijo (Čujte! na desni), katere jim mi ne zavidamo in jo jim puščamo prav radi, akopram je baš domačinci ne obiskujejo posebno dobro. Ali prosim, privoščite vendar 180.000 slovanskim prebivalcem Istre svoj zavod, in dajte nazaj Kranjsko gimnazijo 100.000 prebivalcem naše lepe Gorenjske, katera ima štiri mesta, več važnih trgov in prav mnogo vasi ter prebivalstvo, ki glede inteligence presega marsikatero drugo. Zatorej prosim še jedenkrat visoko vlado, da reaktivira Kranjsko spodnjo gimnazijo, dobička ne boče imela samo kranjska dežela, nego gotovo tudi visoka državna uprava. Saj imamo v vseh strokah javnega službovanja pomanjkanje moči, ki se boče čutilo še bolj, ako se bodo odpravljali zavodi, ali pa se omejevali, kakor se godi pri nas. Sklepam s tem in prosim Njega ekscelenco, naj nam prilično pove, katero stališče zavzema visoka učna uprava nasproti uprašanjem, o katerih sem govoril. (Priznanje in ploskanje z rokami na desni. — Govorniku se čestita z raznih strani.)

Govor

poslanca Karola Kluna v državnem zboru dne 13. novembra 1891.

Visoka zbornica! Znana je krilata beseda bivšega ministra in pozneje namestnika v Trstu, barona Pretisa: „Bode že bolje“. In res se je zboljšalo, toda še le, ko je desnica dobila večino v tej zbornici in je z vsemi močmi napravila ravnotežje v budgetu. Želeli bi pa, da bi se ne bile zboljšale le naše finance, temveč tudi druge upravne zadeve, zlasti treba je zboljšanja v učni upravi.

V treh ozirih želeli bi zboljšanja, namreč v verskem, gospodarskem in narodnem oziru. V verskem oziru zahtevamo versko šolo. Kako si mislimo cerkveno nadzorstvo brez škode za državno nadzorstvo in omiko, se je že opetovano govorilo v tej zbornici in tudi v poslednji seji.

Če nasprotniki katoliške cerkve stvari nalašč zavijajo in nam podtikajo intencije, katerih nimamo in tudi imeti ne moremo, kaj moremo za to. Zahtevati pa moramo, da se to uprašanje v tej zbornici presoja po naših pravih namerah, ne pa po tistih, katere nam podtikajo.

Potem se bodo pojasnili nazori in Vi bodete morda temu uprašanju tem manj nasprotovali, ker časovne razmere silijo, da se to uprašanje vendar že reši. Socijalne nevarnosti za državo in družbo so vedno večje, čuvstvo za pravico in avtoriteto se manjša v tej meri, v kateri prevladuje verska ravnodušnost. Policijske naredbe, s katerimi se je hotelo zatreti to zlo, nič ne pomagajo. Jedino orožje, s katerim se moremo temu zlu uspešno ustavljati, je vera, in osnovatelj velike nemške države se je nekoč izrazil v javnem nagovoru: „Dajte več vere moji deželi!“ Tak klic se boče prej ali slej razlegal tudi pri nas.

Daj Bog, da bi tukaj ne bilo treba, kakor že pri mnogih drugih priložnostih, zaklicati: „Prepozno je!“ (Dobro! Dobro! na desnici.)

Kdor pošteno misli s katoliško Avstrijo in njenim prebivalstvom, boče vedno stavil to vprašanje na dnevni red. Naj vam ugaja, ali pa ne, jedenkrat se boče rešilo, če tudi morda proti volji vaši.

V gospodarskem oziru zahteva naše kmetsko prebivalstvo šestletno šolsko dolžnost. Pri nas na Kranjskem in v nekaterih drugih deželah se je že zakonito določila šestletna šolska dolžnost.

Naposled pa mi zahtevamo še nekaj, kar Nemcem zahtevati ni treba, kar je pa naravno in samo po sebi umevno, da je namreč učni jezik v ljudskih šolah materini jezik otrok. (Tako je! na desni.) Če tudi je to čisto naravno in samo po sebi umevno, vendar smo si morali na Kranjskem še le po dolgotrajnih bojih to priboriti. V drugih deželah, v katerih bivajo Slovenci, pa ta boj še ni končan in se mora še le izbojevati.

Najhujše se v tem oziru ustavlja ne le slovanskemu prebivalstvu, temveč tudi visoki učni upravi precej iredentistično nadahneni tržaški magistrat. Ondi se učnemu oblastvu ni posrečilo, prodreti z deželnim šolskim zakonom. Vlada se pa izogiblje vsakemu koraku, kateri bi utegnil razburiti tržaško gospodo. (Čujte! Čujte! na desnici.)

Znano je, da je v Trstu brez okolice nad 15.000 Slovencev, katerih otroci morajo hoditi v italijanske ali pa nemške šole, ker slovenske šole ni nobene v Trstu.

Ko je pred leti, če se ne motim, 219 takoiimenovanih nemških roditeljev v Ljubljani od mestnega sveta, ki je tedaj oskrboval šolstvo, zahtevalo nemško šolo, in je občinski svet se branil ustreči tej želji, prisilila ga je visoka učna uprava, da je osnoval nemško šolo.

Jaz visoki učni upravi ne odrekam te pravice, jaz sem pri vsaki priložnosti popolnoma odkrito in brez strahu se izjavil, da visoka učna uprava po obstoječih zakonih ima to pravico. Zakaj pa visoka učna uprava ne pokaže tolike odločnosti v drugih podobnih slučajih? V Trstu je n. pr. pred nekaterimi leti prosilo ne 219, temveč 1400 slovenskih roditeljev (Čujte! Čujte! na desni) mestno oblastvo, da osnuje ljudsko šolo s slovenskim učnim jezikom.

Mestno oblastvo ni hotelo osnovati te šole in učni upravi se tudi ni zdelo potrebno, da bi prisilila uporno mestno oblastvo v Trstu, da osnuje tako šolo. (Čujte! Čujte!)

Otroci slovenskih roditeljev bi še danes morali ostati brez pouka v materinščini, ko bi „Družba sv. Cirila in Metoda“, kateri je namen, pospeševati slovensko šolstvo, ne bila osnovala slovenske zasebne šole. Ta šola ima sedaj štiri razrede in šteje 400 učencev (Čujte! Čujte! na desni), ker je najboljši dokaz, da je šola bila potrebna.

Zaradi tega se nadejam, da boče jedenkrat visoka učna uprava tržaškemu mestnemu oblastvu pojasnila postavno stališče in prisilila ga, da osnuje šolo s slovenskim učnim jezikom. Morda imajo tržaški Slovenci samo pravico, da plačujejo državi in mestu ne baš majhne davke in priklade, svoje učne zavode pa vzdržujejo iz svojih zasebnih sredstev? Res so v tej zbornici tržaški zastopniki trdili, da ni res, kar mi trdimo, češ, da je v Trstu, če se ne motim, 14 slovenskih ljudskih šol. Gospodje so se poslužili zvijače, da so zaključeno mesto zamenjali z mestnim ozemljem, h kateremu pa spada poleg mesta še več vasi. V teh vaséh so res slovenske šole. Tega pa vendar ne bodete zahtevali, da slovenski prebivalci, ki stanujejo v mestu, pošiljajo otroke v šolo v vasi, ki so več nego jedno uro oddaljene.

Sicer je pa prav v podobnem slučaju se že izreklo najvišje sodišče o političnih pravicah, visoko državno sodišče namreč. Lvovski Rusini hoteli so imeti rusinsko šolo in so se obrnili do lvovskega magistrata. Ta je z odlokom z dne 21. septembra 1876. in z dne 12. aprila 1877. odrekal tako šolo. Njih dotični vzklic je zavrnil deželni šolski svet z odlokom z dne 6. julija 1877, potem ga pa še ministerstvo odklonilo z ukazom dne 6. junija 1879. Rusini so se potem obrnili s tožbo na državno sodišče, ki je odločilo, da se s tem, ker se je odbila ta prošnja, ruši ustavno zagotovljeno pravo do gojenja rusinske narodnosti.

Pri dotični, jako zanimivi obravnavi sklicaval se je zastopnik naučnega ministerstva na to, da je v Levovu vadnica z rusinskim učnim jezikom in da imajo Rusini zunaj Levova 1500 ljudskih šol.

Državno sodišče je pa vendar odločilo, da vadnica ni ljudska šola v pravem pomenu, ker jej je le stranski namen, poučevati mladino, da ta šola za Levov ne zadošča, ker ne more vsprejeti vseh otrok, ki se oglasé, in da šole zunaj Levova ne pridejo v poštev, ker bi na ta način Rusini v mestu morali ostati brez šolskega pouka, ali bi pa za drag denar si morali preskrbeti zasebni pouk ali pa pouk v šolah zunaj mesta.

Mari v Trstu ni ravno tako, v jednem oziru morda še slabše, ker ondi ni vadnice s slovenskim učnim jezikom, in ker ondi dejanski slovenski otroci hodijo v zasebno šolo.

Pričakujem, da naučna uprava zastran Trsta ne boče čakala, da bi proti njej razsojevalo državno sodišče. Veljave učne uprave gotovo ne povzdiguje to, če se večkrat proti njej razsodi, in sicer v slučajih, v katerih bi morala že iz prejšnjih razsodb vedeti, kaj ji je storiti.

(Dalje prih.)

Politični pregled.

Notranje dežele.

V seji poslanske zbornice dne 17. t. m. stavili so poslanci raznih strank nič manje nego sedem interpelacij do ministrapredsednika grofa Taaffe-a in sicer o jednem in istem predmetu. Zadeva pa je bila zares usodepolne važnosti. Dne 14. t. m. nastal je namreč na dunajski borzi silen strah in trepet, ker so se razširjale jako vznemirljive vesti o neki avdienci načelnika poljskega kluba pri cesarju. Govorilo se je, da je vladar rekel omenjenemu parlamentarcu, da nevarnost vojske narašča in da osobito beda, vladajoča po Rusiji, vekša to nevarnost. Vse te vesti so silno razburile dunajsko borzo, kurs vrednostnih papirjev padal je rapidno in znaša škoda, koje so izgubili igralci, več milijonov. Ti dogodki dali so povod omenjenim sedmerim interpelacijam. Ker je dunajski list „Wiener Tagblatt“ prvi prinesel lažnjive vesti o pogovoru cesarja s Javorskim, vprašajo vsi interpelantje, kaj miali vlada storiti, da se najdejo širitelji teh vesti in kako mislijo postopati proti rečenemu listu? Zanimivo je to, da se v obče miali, da je „Wiener Tagblatt“ v nekaki zvezi z vlado in pa tudi to, kar je poslanec dr. Lueger trdil, da je namreč tudi več poslancev, ki igrajo na borzi. Nastal bi lahko sum, da je vmes tudi kdo izmej poslancev, ki je — da se obogati — toli drzno igral s kreditom države. Grof Taaffe odgovoril je na te interpelacije še v isti seji. Zmislil njegovega odgovora je bila ta, da tudi vlada obsoja drzno to početje, da se vrše potrebne preiskave pri dunajski borzni komori in državnem pravdnistvu in da vlada ni v nikaki zvezi z „Wiener Tagblattem“.

V isti seji nadaljevala se je debata o proračunu ministerstva za deželno brambo. Posl. Teliszewski povdarja, da tudi mej vojak treba pštevati národna in verska čutstva. Posl. Garnhaft se pritožuje, da žandarji mnogokrati ovajajo uprav malenkostne stvari. Poslanec Hofmann-Wellenhof govori o dobavi vojnih potrebščin pštem malih obrtnikov ter se je potezal za to, da se nemški jezik ohrani kot skupni jezik armade. — Posl. Podlaszski povdarja važnost narodne vzgoje, koja bi pripomogla, da bi Rusini mogli prispeti do časti podčastnikov, koja mesta so do sedaj le v rokah Židov. Posl. Stürgkh hvali delovanje žandarjev, graja pa, da se uporabljajo tudi za nadzorovanje društev in zborovanj. Minister za deželno brambo grof Wolsers-

heimb je odgovarjal, da vojna uprava rada poštevata po poslancih izražene želje. Kar se tiče poštovanja malih obrtnikov za dobavo vojnih potrebščin, je stvar v principu sklenjena, uprašanje je le, kako bi se dala najpraktičneje izvršiti. G. minister priznava, da je v tem pogledu opazovati zdaten napredek, kajti obrtniki se trudijo, da oddajajo dobro delo in nastajajo v ta namen tudi zadrage. Glede izraženih želja, da bi se vojaki pošiljali na odpust, kadar imajo na domu silno delo, in da bi se velike vaje priredile ob času, kadar je na polju najmanj dela, odgovarja minister, da vojna uprava povodom žetve v posebnih nujnih slučajih jemlje ozir, a da ni moči ustanoviti pravila za pošiljanje na odpust ob takih prilikah. Glede vaj je pa tudi težko pravo pogoditi, kajti celo v jedni sami deželi so pridelki na raznih krajih različni in se pobirajo tu prej, tam kasneje. Govornik je potem pojasnjeval razmere jednoletnih prostovoljcev. Predpisani izpit morejo položiti tudi v materinem jeziku. G. minister povdarja zopet potrebo nemščine, a priznava, da bi bilo tudi za Nemce potrebno priučiti si drugih jezikov. V vojaških zavodih ni nikomur prepovedano občeovati v materinem jeziku; kar se tiče vojaških godeb obstoji poseben ukaz, da ne smejo sodelovati o takih prilikah, ko se je bati demonstracij. — Generalni govornik proti, dr. Vašaty, se pritožuje, da češki častniki ne smejo mej sabo češki govoriti. Ako imamo svoje sorodnike mej vojaki, smemo tudi o vojski govoriti. To se še ne pravi hujskati. Zahteve za vojne potrebščine postajajo vedno večje, kakor da je vojna pred durmi. V Italiji, Londonu, na Francoskem govore državniki pomirljivo, le pri nas rožljamo vedno se sabo, dasi nimamo v to nikakega uzroka in niti ne vemo, koga naj bi napadli in kdo nas hoče napasti. Govornik noče zanašati narodnega uprašanja v armado, nikakor pa ne more soglašati s trditvijo, da le v nemščini najdemo izveličanje. Kakor so Slovenci odklonili take namere od strani gosp. naučnega ministra, tako jih odklanja tudi govornikova stranka.

S tem je bil rešen proračun ministerstva za deželno brambo.

V seji dne 18. novembra odobrila je zbornica dogovor Karol Ludovikove železnice z upravo države glede poddržavljenja te železnice. Prodlogo so vsprejeli skoro nespremenjeno.

Potem se je nadaljevala proračunska razprava in sicer o poglavju 10. in 11. finančnega ministerstva. Posl. Kozlovski potezal se je za zmanjšanje stroškov uprave in iztirjevanja davkov. Glede na obečano preosnovo davkov želi govornik, da se previdno postopa v ta namen, da se primerneje obdađijo prebudo obremenjeni hišni in zemljišni posestniki ter mali obrtniki. Povodom predloženja bodočega proračuna pričakuje govornik predlogo o splošno davčni reformi. Posl. Stalitz opozarja na preteči propad mesta tržaškega vsled odprave proste luke. Trst je bil jedino pomorsko mesto, posredujoče v trgovini z jutrovo deželjo. Trgovina ta pa trpi po rastoči konkurenci. Govornik noče obširno razpravljati tržaških razmer, vsaj je to že storil v proračunskem odseku, povdarja pa, da je g. minister za trgovino obljubil, potezati se za interese Trsta. Zato pa pričakuje nestrpnost, kako da se izjavi g. minister ob tem uprašanju.

DOPISI.

Iz Slavine. Dne 12. t. m. vršila se je v nas prelepa, za mlado kakor stare veljavna slavnost blagoslovljenja novega šolskega poslopja, katero sta postavila premilostljiva dobrotnika, vrla rodoljuba, gospoda Kalister in Gorup. Blaga misel, postaviti trajen spomenik svojim domorodcem povodom 40letnega vladanja našega

presvitelega cesarja, vzbudila je v plemenitih srcih visokorodnih dobrotnikov sklep, sezidati v rojstvenem kraju novo šolsko poslopje.

Ta nova zgradba, ki se je pred malo dnevi dovršila, odlikuje se v vsakem oziru, kar svedoči, da je njen izgotovitelj, gosp. Gržina, svoji težavni nalogi popolnoma zadostil in radi tega zasluži popolno priznanje in splošno pohvalo.

Pred slavnostnim dnem postavili so hvaležni občani dva velika mlaja pred novim poslopjem in mnogo manjših, stoječih v dveh vrstah od šole do cerkve. Trije slavoloki z lepimi napisi dičili so praznično odličeno vas. Raz novo poslopje vihrale so ponosno trobojnice, kojim sta odkimovala z vencu in zastavami okrašena vrha večjih dveh mlajev.

Vse je bilo za slavnost lepo prirejeno in slehernega iskrena želja je bila: Bog daj lepo vreme! Toda vreme bilo je slavnostnega dne neugodno, deževno, vsled česar se premila g. dobrotnika slavnosti nista udeležila.

Iz Postojine pa sta dospela gospod c. kr. okrajni plavar in gg. c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Ob polu 11. uri je prijetno zvonjenje in streljanje iz bližnjega holmea naznanjalo pričetek slavnosti. Učenci in učenke, držede v rokah zelene vejice, korakali so pred častito duhovščino v cerkev, kjer se je zapela pesem: „Pridi sveti Duh!“ Po drugih obrednih molitvah se je na zvonej in znotraj novo poslopje blagoslovljalo. V največji, z zelenjem in zastavami okrašeni šolski sobi je po dogotovljenem blagoslovljenju v navzočnosti šolske mladine in mnogoštevilnega občinstva iz slavinske fare častiti, priljubljeni gosp. duhovni svetnik Sajevec v prelepem govoru zahvalil najprej Vsemogočnega, ki je milostno zabranil vsako nesrečo pri sgrajenju novega poslopja in potem je iskreno zahvalo izrekel preblagima dobrotnikom, koja sta z obilnimi stroški sezidala krasno poslopje. G. govornik je konečno izrazil vročo željo, naj bi dobrotljivi Bog vsej mladini in vsem v novem poslopju prebivajočim svoj blagoslov podelil. Na to je g. Thuma, c. kr. okr. šolski nadzornik, v izvrstnem govoru opozarjal zbrano šolsko mladež na neprecenljiv dar, kojega sta ji podelila velikodušna dobrotnika; nadalje opominjal je mladino in tudi učitelja, zvesto in točno izpolnjevati svoje dolžnosti. Slednjič pozove še mladino, da zaklice iskrenima rodoljuboma trikratni „Živijo!“ Gosp. Povh, ud okrajnega šol. sveta, se vidno ganen zahvaljuje v imenu vseh faranov milima dobrotnikom. Slednjič povdarja še g. nadučitelj važnost šole in opominja navzoče občane prav in pravično ceniti vrednost šole, kajti, kdor šoli prave cene ne priznava, tudi prav hvaležen biti ne more. Potem zapoje mladež lepo pesmico „Angelj varuh“ in „Cesarsko“. Obe pesmi je mladina v splošno zadovoljnost prav iskreno zapela.

Iz šolske sobe šla je potem šolska mladež, častita duhovščina, visoki gosti in mnogo občinstva v cerkev, kjer se je za premila dobrotnika darovala sveta maša. Po svetem opravilu, ki se je končalo z dvanajsto uro, razšlo se je občinstvo in otroci; odlična udeleženca slavnosti: gosp. glavarja in gosp. nadzornika, dalje gosp. ekspozita iz vasi Trnje in Št. Peter, domačega gosp. kapelana, vrla šolsk. prijatelja gosp. Deklevo, učiteljstvo, gosp. Gržino in c. kr. šol. svet je [pa gostoljubni gosp. nadžupnik povabil na obed. Prva napitnica veljala je našemu presvitemu cesarju, čegar mnogoletno vladanje je dalo plemenitima dobrotnikom povod, sezidati ravnokar blagoslovljeno poslopje. Trikratni „živijo“ na Njega Veličanstvo zaori krepko po prostorni sobi. V drugo napil je blagorodni g. okrajni glavar vrlima, premilima, nenavzočima dobrotnikom. V priznanje njunih prevelikih zaslug za šolstvo jima zbrana gospoda zakliche trikrat in z naudušenjem: „Slava!“

Druge napitnice veljale so blagorodnemu g. okraj. glavarju in velepoštovanemu gosp. šolskemu nadzorniku, ki se nista ustrašila slabega vremena in svojo navzočnostjo mogočno povzdignila sijajnost slavnosti. Predobremu gosp. nadžupniku, predsedniku kraj. šolskega sveta, je zbrana družba izrekala najtoplejšo zahvalo na njegovem velikem trudu in mnogem zanimanju pri sgrajenju novega poslopja. Z mnogovrstnimi šaljivimi kratkočasnicami nas je pa zabaval oče Povh, čegar duhovitost je vzbujala veliko pozornost.

Še le na večer razšla se je vesela družba. V hvaležnem spomim slehernega v slavinski fari ostaneti pa slavni imeni: Kalister in Gorup, koji se le sketati liki svetli zvezdi med slovenskimi rodoljubi.

Različne vesti.

Imendan Njen. Veličanstva, presvetle naše cesarice, bil je predvečerjem in se je praznoval po vsej državi naši. V cerkvi sv. Antona bila je tem povodom slovesna služba božja se zahvalno pesnijo.

Odbor političnega društva „Edinos“t ima v jutri dne 21. t. m. ob 10. uri predpoludne v prostorih „Del. podp. društva“ svojo sejo. Na dnevnem redu je jako važna zadeva in so gg. odborniki naproseni, da se je polnoštevilno udeleže.

Umrl je bivši župan tržaški dr. Richard Bazzoni. Predvečerjem popoldne je bil pogreb, kojega se je udeležila velika množica ljudi. V kapelici na pokopališču sv. Ane govoril je — dr. Mojzes Luzzatto. To znači naše razmere.

Pokojni ni bil naš prijatelj, a treba, da tudi mi uklonemo tilnik svoj pred veličastjo smrti, želeči mir in pokoj duši pokojnika.

Še jedna beseda g. Burgstallerju. G. Burgstaller trdil je v svojem popravku na govor gosp. Kluna, da Trst ni okužen iredentističkim vzduhom. No, želeli bi bili, da se g. poslanec nekoliko jasneje izrazi. Ako je menil, da vas Trst ni okužen iredentističkim vzduhom, potem seveda ima absolutno prav; ako je pa hotel reči, da v Trstu spleh ni tacih veleisidajskih aspiracij, potem pa je — mi mu ne moremo pomagati — krivica na njegovi strani.

Petarde na policiji, petarde pred spomenikom na kolodvorskem trgu, petarde v „Delalskem podpornem društvu“, petarde v redakcijskih prostorih „Adrije“, petarde v škofjški palači itd. pričajo nam jasno, da gospod Burgstaller ni — dobro poučen. So-li gosp. poslancu rovanja g. Imbrianija in družbe povodom interparlamentarnega kongresa v Rimu čisto nepoznane? In menili res g. Burgstaller, da g. Imbriani nima v Trstu svojih vernih učencev? I naše menenje je, da je večina Tržičanov lojalna, a kar jej moremo očitati, je to, da je neodpustljivo apatična. In da je apatična, krivi so v prvi vrsti takozvani „konservativni“ kolovodje, ki se niso nikdar brigali za to, da bi svoje ljudi politično vzgojili ter da bi organizovali vse patriotske elemente. Seveda: v to bi trebalo naporov, boja in — to pa smrdi gospodi — dotike se Slovenci. Da so konservativni veljaki lojalni nasproti slovenskemu elementu, mogel bi pač g. Burgstaller po vsej pravici vsklikati, da Trst ni okužen iredentističkim vzduhom — takó pa ne!

A tempo! Ni se še poleglo razburjenje, prouzročeno po izjavah gospod naučnega ministra, ukrenili so koroški Slovenci potrebno, da sami gospodom na Dunaji povedo, kake da so razmere v Korotanu in da izrazijo želje tamošnjih naših rojakov. Dne 17. t. m. došla je namreč na Dunaj deputacija česterih koroških rodoljubov, da se predstavi gospodom ministrom Falkenhaynu, Schönbornu, Gautschu in Taaffu. V ljubljanskih listih čitamo, da

je g. pravosodni minister z glavo majal čuši, da se celo v kazenskih zadevah priče zaslišujejo — pripomóčjo tolima čev. Želeli bi, da g. minister na znanje vzame, da se tudi po Istri v kazenskih zadevah po veliki večini naši ljudje ne zaslišujejo v materinščini. Od gosp. Gautscha zahtevala je deputacija decidovane izjave, hoče-li v ljudske šole uvesti slovenščina kot učni jezik. G. minister se je sicer nekako zviljal na tem kategoričnem uprašnji, slednjič pa je vendar obljubil — kaj naj bi bil sicer storil?! —, da hoče rešiti dotične rekurze v zmislu zakona. — Ministerskega predsednika prosila je deputacija, da tudi on v svojem območju nastavlja slovenščine zmožne uradnike. Odgovor jej je bil: „Dajte mi jih!“ Da, da, to je tisti znani circulus vitiosus: ako zahtevamo slovensko uradovanje, odgovarjajo nam: Nimamo uradnikov! — če pa potem zahtevamo takih šol, ki bi nam vzgojevale slovenščine zmožne uradnike, pa nas zavračajo: „Ne, učite se nemški, to je potrebno, ako hočete postati kulturni národ!“ To je torej tisti kolobar, v kojem se vedno vrtimo, ne da bi se ni za ped naprej pomaknili. Kedaj nam vendar zavledajo načela zdravega razuma in — človekoljubja.

Slovenski napisl bodejo naše pouličnjake v oči. Nedavno so namazali tablo „Tržaškega Sokola“, predsinoči pa so hoteli sneti napis tiskarne Dolenc. Ker se jim je samo na jedni strani posrečilo, iztrgati žeblje, obvisela je tabla ob zidu. Čudno je, da ni nijeden redarjev zlikovcev zapazil, kajti po naši sodbi morali so se precej časa truditi, da bi izvršili svoj namen. — Slično pobalinstvo dovršil je nekdo nedavno temu s tem, da je vrgel v sobo, kjer imajo „Sokolovi“ tamburaši svoje vaje, velik kos oglja. Slavno c. k. policijsko vodstvo prosimo, da bi blagizvolilo potrebno ukreniti v obrambo naših narodnih društev kakor tudi privatnega imetja. Z najdebelejšim svojim pretom naj potiplje óne, kojih narodni fanatizem sega take daleč, da se ne zavedajoglavnega pravila, veljavnega za pošteno človeško družbo: da se ni smeti dotikati ptuje lasti. Vraj živimo menda v pravni državi!

Žalostni odnošaji. Dne 17. t. m. vršila se je pred tukajšnjim deželnim sodiščem obravnava proti nekemu P. Angeli radi razžaljenja Njeg. Veličanstva. K obravnavi bil je kot priča pozvan tudi nek tukajšnji postrešček. Ker so obtoženemu, strastnemu rudečkarju, dokazali, česar je bil obdolžen, obsodilo ga je deželno sodišče na 6 mesecev zapora. Do tu bi bila stvar popolnoma v redu, da ni zadel srd maščevanja gori omenjenega ubozega postreščeka: ker je storil svojo dolžnost kot zvest podanik svojega cesarja, pognali so ga iz službe in tako je siromak na cesti se svojo nedolžno družino. In način, kakor se je to zgodilo, priča nam, kako terorizuje tukajšnje časopisje vse naše javno menenje. Obravnava je bila, kakor smo že rekli, 17. t. m. Takoj drugi dan prinesel je „L'Indipendente“ vest, da je dotični postrešček že odpuščen iz službe. To pa ni bilo res, kajti odpuštili so ga še le dne 19. t. m. „L'Indipendente“ je torej le namignil podjetniku, kaj da mu je storiti. In podjetnik je res dovršil čin maščevanja, narekovan mu po tukajšnjih srditežih. Take so torej naše razmere: žalostne, da je kaj! „Naše Sloge“ poslednjo številko je zopet zaplenilo državno pravdnštvo. To je torej tretja konfiskacija, ki je zaporedoma zadela rečni list.

„Tržaška Posojilnica in Hranilnica“ prične prihodnjo sredo, dne 25. novembra 1891. svoje delovanje; prošnje za posojila pa se že sedaj sprejemajo vsako popoldne od 3. do 4. ure v pisarni, Via molin piccolo, šte. 1. nadstropje I. (kjer je „Delalsko podporno društvo“). Nadejamo se, da pripomorejo slovenski rodoljubi vsak v svojem krogu in po svojih močeh, da se

